

अत्यधिक गर्मी (Extreme Heat) वा तातो
हावाको लहर (Heat Wave) का लागि
पूर्वतयारी, पूर्वकार्य तथा शीघ्र
प्रतिकार्य कार्ययोजना



नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय
राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण
सिंहदरबार, काठमाडौं

अत्यधिक गर्मी (Extreme Heat) वा तातो हावाको लहर
(Heat Wave) का लागि पूर्वतयारी, पूर्वकार्य तथा शीघ्र
प्रतिकार्य कार्ययोजना



नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय
राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण
सिंहदरबार, काठमाडौं

परिभाषा:

अत्यधिक गर्मीका कारण सिर्जना हुने मौसमी अवस्थालाई तातो हावाको लहर (Heatwave) भन्ने गरिन्छ। नेपालको संघीय तथा प्रदेश विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐनमा यसलाई "तातो हावाको लहर" भनेर उल्लेख गरिएको छ। जल तथा मौसम विज्ञान विभागबाट प्रकाशित बुलेटिन अनुसार चैत्रदेखि भाद्र महिनासम्मको अवधिमा तापक्रमका आधारमा ताता दिनहरू छुट्याइन्छन्। अधिकतम तापक्रम विगत ३० वर्षको ९० प्रतिशतभन्दा माथि पुग्छ भने त्यसलाई तातो दिन भनिन्छ। त्यो तापक्रम ९५ प्रतिशतभन्दा माथि पुग्छ भने धेरै तातो दिन र ९९ प्रतिशतभन्दा माथि पुगेमा अत्यधिक तातो दिन मानिन्छ। जब लगातार ३ वा बढी दिनसम्म तातो दिन रहन्छ भने हल्का तातो लहर, धेरै तातो दिनको अवस्था रहेमा मध्यम तातो लहर र अत्यधिक तातो दिन भइरहे अत्यधिक तातो लहरको रूपमा वर्गीकृत गरिन्छ। यस्तो अवस्था मानव स्वास्थ्य, कृषि र पशुचौपाया र वातावरणका लागि जोखिम हुन सक्छ, त्यसैले यस्ता तातो लहरको समयमा सावधानी अपनाउनु अत्यन्त जरूरी हुन्छ।

जल तथा मौसम विज्ञान विभागले यस वर्षको (२०८२) मनसुन अवधिका लागि जारी गरेको मनसुन ऋतुको हावापानी आकलन अनुसार यस वर्ष देशका अधिकांश भागमा अधिकतम तापक्रम सरदरभन्दा बढी रहने प्रक्षेपण गरेको छ। उक्त प्रक्षेपणअनुसार सुदूरपश्चिम प्रदेशको उत्तर-पूर्वी भू-भाग, कर्णाली प्रदेशको उत्तरी भू-भाग, लुम्बिनी प्रदेशको उत्तरी भू-भाग, गण्डकी प्रदेशको पश्चिमी भू-भाग, मधेश प्रदेशको पश्चिमी भू-भाग र बागमती प्रदेशको मध्य भू-भागमा सरदरभन्दा बढी अधिकतम तापक्रम रहने संभावना ५५ प्रतिशतदेखि ६५ प्रतिशत रहेको छ। त्यसैगरी, मधेश प्रदेशको पूर्वी भू-भाग र गण्डकी प्रदेशको मध्य भू-भागमा सरदरभन्दा बढी रहने संभावना ३५ प्रतिशतदेखि ४५ प्रतिशतसम्म रहेको छ र देशका बाँकी भू-भागमा अधिकतम तापक्रम सरदरभन्दा बढी हुने संभावना ४५ प्रतिशतदेखि ५५ प्रतिशत रहेको छ।

यसैगरी, न्यूनतम तापक्रम पनि देशभर सरदरभन्दा बढी नै हुने सम्भावना पनि छ। कर्णाली र बागमती प्रदेशका अधिकांश भू-भाग, लुम्बिनी प्रदेशको मध्य भू-भाग, मधेश प्रदेशका पश्चिमी भू-भाग र कोशी प्रदेशको तराई भू-भागमा न्यूनतम तापक्रम सरदरभन्दा बढी हुने सम्भावना ५५ प्रतिशतदेखि ६५ प्रतिशत रहेको छ। त्यसैगरी, सुदूरपश्चिम प्रदेशको दक्षिण-पश्चिमी भू-भाग, गण्डकी प्रदेशको उत्तर-पश्चिमी भू-भाग र कोशी प्रदेशको उत्तरी भू-भागमा न्यूनतम तापक्रम सरदरभन्दा बढी हुने सम्भावना ३५ प्रतिशतदेखि ४५ प्रतिशत रहेको छ भने देशका बाँकी भू-भागमा न्यूनतम तापक्रम सरदरभन्दा बढी हुने सम्भावना ४५ प्रतिशतदेखि ५५ प्रतिशत रहेको छ।

तसर्थ, स्थान विशेषको अवस्था अनुसार तातो हावाको लहरको प्रभाव न्यूनीकरण सम्बन्धी पूर्वतयारी, पूर्वकार्य तथा शीघ्र प्रतिकार्य लगायतका कार्यलाई सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले यो कार्ययोजना तयार गरिएको छ।

क्षेत्रगत प्रभाव

शिक्षा:

अत्यधिक गर्मी तथा तातो हावाको लहरको कारणले विद्यालयहरू बन्द गरिनुपर्ने अवस्था आउन सक्छ, जसले पढाइमा बाधा पुऱ्याउँछ। उच्च तापक्रममा कक्षाकोठामा बस्न कठिन हुने, ध्यान केन्द्रित गर्न नसक्ने र शारीरिक असहजताका कारण सिकाइ क्षमतामा कमी आउन सक्छ। विशेषगरी प्रशस्त शीतलीकरण सुविधा नभएका विद्यालयका बालबालिका बढी प्रभावित हुन्छन्। गर्मीका कारण जलवियोजन (Dehydration) हुने, थकान वा अन्य स्वास्थ्य समस्या देखिएमा विद्यार्थीहरू विद्यालय जान नचाहने वा जान नसक्ने स्थिति पनि सिर्जना हुन सक्छ। यस्तो अवस्था दीर्घकालीन रूपमा बालबालिकाको शैक्षिक प्रगति र मानसिक स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्न सक्छ।

स्वास्थ्य:

अत्यधिक गर्मी तथा तातो हावाको लहरले मानव स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्दछ। यसले टाउको दुख्ने, मुटुको चाल तीव्र हुने, श्वासप्रश्वास र रक्तचाप कम हुने, शरीरको तापक्रम बढ्ने, छाला सुख्खा र रातो हुने, रिंगटा लाग्ने, अचेत हुने, जलवियोजन (Dehydration) हुने, गर्मीबाट आउने ऐँठन (Heat Cramp), र 'हिट स्ट्रोक' जस्ता समस्या निम्त्याउँछ। यी समस्याले दम, मुटुको रोग, मानसिक समस्या, मिर्गौला रोगजस्ता दीर्घ रोग भएका व्यक्तिहरूमा मृत्युको खतरा समेत बढाउँछ।

आवास तथा भौतिक पूर्वाधार:

अत्यधिक गर्मी तथा तातो हावाको लहरले आवास तथा अन्य पूर्वाधारहरूमा पनि गम्भीर रूपमा असर पर्न सक्छ। अत्यधिक तापक्रमका कारण टिन र जस्तापाता भएका घरहरूभित्र अत्यन्तै तातो हुन्छ, जसले मानिसको बसोबास असहज बनाउँछ। सडक, पुल र भवनहरूमा चिरा देखिन सक्छ र कालोपत्रे सडक पग्लिनेसम्मको अवस्था आउन सक्छ। विद्युत र पानीका आपूर्ति प्रणालीमा समेत असर पर्न सक्छ, जसले दैनिक जीवन कष्टकर बनाउँछ। कमजोर संरचना भएका क्षेत्रहरूमा बसोबास नै असुरक्षित बनाउने जोखिम पनि हुन्छ। यस्तो अवस्थाले विशेषगरी निम्न आय भएका समुदायलाई बढी प्रभावित गर्छ।

कृषि तथा पशुपंक्षी:

अत्यधिक गर्मी तथा तातो हावाको लहरले कृषि र पशुपालनमा ठूलो असर गर्दछ। अत्यधिक गर्मीका कारण बालीहरू सुक्न थाल्छन्, फूलहरू झर्छन् र फलफूल राम्रोसँग लाग्दैनन्। पानीको कमीले खेतमा सिँचाइ गर्न गाह्रो हुन्छ, जसले बाली उत्पादन घटाउँछ। त्यस्तै, पशुहरू पनि गर्मीले थकित हुन्छन् साथै रोगको जोखिममा पर्छन्। दूध दिने जनावरहरूको उत्पादन कम हुन्छ, गर्भिणी पशुको गर्भ खेर जाने र केही अवस्थामा पशु मर्नेसम्मको खतरा रहन्छ। किसानको आम्दानी घट्ने, बाली बिग्रिने र पशुपंक्षी मर्ने जस्ता समस्या आउँछन्।

माथि उल्लिखित क्षेत्रका अलवा अन्य क्षेत्रहरूमा पनि अत्यधिक गर्मी तथा तातो हावाको लहरले असर पुऱ्याउँछ। तसर्थ, क्षेत्र र स्थानविशेष पूर्वतयारी, पूर्वकार्य तथा प्रतिकार्यका गतिविधिहरू गर्नुपर्दछ।

पूर्वतयारी:

गर्मीको मौसम शुरु हुने चैत्र महिना अगाडिदेखि र तातो हावा लहरको जोखिम रहँदासम्मको अवस्थामा निरन्तर रूपमा आवश्यक पूर्वतयारीका गतिविधिहरू गर्नु पर्नेछ।

तातो हावाको लहरबाट प्रभावकारी रूपमा जोगिनका लागि पूर्वतयारी अत्यन्त आवश्यक मानिन्छ। तातो हावाको लहर आउनुअघि नै आवश्यक सावधानी अपनाइयो भने यसको नकरात्मक प्रभावलाई न्यून गर्न सकिन्छ। समयमै चिसो वातावरण कायम गर्ने, सफा र स्वच्छ खानेपानीको पहुँच सुनिश्चित गर्ने, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, गर्भवती महिला र बिरामीहरूको विशेष हेरचाह गर्ने तथा अस्पताल, विद्यालय र सार्वजनिक स्थानहरूमा आवश्यक पूर्वसावधानीको व्यवस्था मिलाउने जस्ता उपायहरू प्रभावकारी सावधानीका उदाहरण हुन्। यस्ता तयारीले तातो लहरको समयमा जनस्वास्थ्यमा पर्ने असरलाई कम गर्छ, जनधनको सुरक्षामा सहयोग पुऱ्याउँछ, र दीर्घकालीन रूपमा आर्थिक खर्च समेत घटाउँछ। त्यसैले, तातो हावा लहरको सम्भावित जोखिमलाई ध्यानमा राख्दै पूर्वतयारी गर्नु सबै स्थानीय तह, संस्था र नागरिकको साझा जिम्मेवारी हो।

पूर्वकार्य:

जल तथा मौसम विज्ञान विभागले तातो हावाको लहर सम्बन्धी पूर्वानुमान बुलेटिन जारी गरेपछि पूर्वानुमानित गर्मीको लहरको सन्दर्भमा लिइने पूर्वकार्यहरू मानव पीडा घटाउने, जीवन रक्षा गर्ने र चरम गर्मीका सामाजिक तथा आर्थिक असरलाई न्यूनीकरण गर्ने दृष्टिले अत्यन्त महत्वपूर्ण र सान्दर्भिक हुने गर्दछन्। जलवायु परिवर्तनका कारण गर्मी लहरहरूको आवृत्ति र तीव्रता बढ्दै गइरहेको वर्तमान सन्दर्भमा, समयमै र लक्षित रूपमा गरिने पूर्वकार्यले त्यसको प्रभाव रोक्न वा न्यूनीकरण गर्नका लागि महत्वपूर्ण साबित हुन सक्छ। गर्मी सम्बन्धी जोखिमको प्रसारण, चिस्यान केन्द्रहरूको सञ्चालन, विद्यालय तथा कार्यसमयको समायोजन र पिउने पानीको पहुँच सुनिश्चित गर्नेजस्ता उपायहरूले बालबालिका, वृद्धवृद्धा र बाहिरी कामदारहरूजस्ता संवेदनशील समूहको सुरक्षालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्दछ।

यस्ता कार्यहरूले गर्मीजन्य रोग र मृत्युको जोखिम घटाउनुका साथै स्वास्थ्य प्रणालीमा पर्ने दबाबलाई पनि कम गर्छ। यसका साथै, पूर्वकार्यहरूले आवश्यक सेवाको निरन्तरता सुनिश्चित गर्न, जीविकोपार्जनमा पर्ने असर घटाउन र आपत्कालीन प्रतिकार्यमा लाग्ने खर्च कम गर्न योगदान पुऱ्याउँछन्। तसर्थ, तातो हावाको लहरजस्ता स्थानीय विपद् व्यवस्थापनका लागि समुदायको सहभागितामा सबै तहका सरकारहरू र विकास साझेदारहरूको समन्वयमा पूर्वकार्यहरू कार्यान्वयन गर्नु लागत-प्रभावकारी रणनीति पनि हुन्।

शीघ्र प्रतिकार्य:

अत्यधिक गर्मीको अवस्था वा तातो हावाको लहर चलिराखेका बखत मानव स्वास्थ्य, शिक्षा, कृषि, जीविकोपार्जन र सार्वजनिक पूर्वाधारमा गम्भीर असर र प्रभाव देखा पर्न थाल्छन्। विशेषगरी संवेदनशील समुदायहरूमा परेका प्रभावहरू थप हुन नदिन, प्रभावित समुदायलाई सहयोग गर्न र आवश्यक सेवा पुनर्स्थापना गर्न समयमै गरिने प्रतिकार्य अत्यन्त आवश्यक हुन्छ। तत्कालै गर्मीजन्य स्वास्थ्य समस्याबाट ग्रसित व्यक्तिहरूको उपचार गर्नु, सुरक्षित पिउने पानी उपलब्ध गराउनु, ओआरएस (ORS) वितरण गर्नु र स्वास्थ्य सेवामा पहुँच सुनिश्चित गर्नु आवश्यक हुन्छ। वृद्ध, बालबालिका, दीर्घरोग भएका व्यक्ति र बाहिरी कामदारहरूलाई विशेष सहयोग प्रदान गर्नुपर्छ। स्थानीय निकायहरूले क्षति मूल्यांकन गर्नु, स्वास्थ्य असरको निगरानी गर्नु र जनसुरक्षा उपायहरूको बारेमा स्पष्ट जानकारी प्रवाह गर्नुपर्छ। साथै, कृषि तथा पशुचौपायाहरू र जीविकोपार्जनमा परेको असरलाई कम गर्न तातो सहन सक्ने बालीका जात/नश्ल र छाँयायुक्त गोठको व्यवस्था साथै पानी तथा विद्युत् आपूर्ति मर्मत गर्नु, सिकाइहरू अभिलेख गर्नु र पुनर्स्थापना कार्यक्रम सुरु गर्नु पनि अत्यावश्यक हुन्छ। यस्ता घटनापश्चातका कदमहरूले जीवन रक्षा मात्र होइन, आगामी तातो हावाको लहरको तयारी र पूर्वकार्यलाई पनि सुदृढ बनाउँछ।

पूर्वतयारी, पूर्वकार्य र शीघ्र प्रतिकार्यका गतिविधिहरू गर्दा तल उल्लिखित क्षेत्रगत जोखिमलाई मध्यनजर गरी गर्नुपर्नेछ।

कार्ययोजना

सि नं	क्षेत्र/निकाय	पूर्व तयारी	पूर्व कार्य	शीघ्र कार्य	सहयोगी निकाय
१	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	जल तथा मौसम विज्ञान विभागले तातो दिन वा तातो हावाको लहर सम्बन्धी अनुगमन र पूर्वानुमान बुलेटिन जारी गर्ने व्यवस्था गर्ने; तातो हावाको लहर सम्बन्धी प्रभावमा आधारित मौसम पूर्वानुमान शुरु गर्ने व्यवस्था गर्ने र जारी हुने अत्यधिक गर्मी वा तातो हावाको लहर सम्बन्धी सूचना पालिकासम्म प्रवाह हुने व्यवस्था गर्ने	जल तथा मौसम विज्ञान विभागले तातो दिन वा तातो हावाको लहर सम्बन्धी अनुगमन र पूर्वानुमान बुलेटिन जारी गर्न निरन्तरता दिने		नेपाल टेलिकम र साझेदारी संघसंस्थाहरु

शिक्षा क्षेत्र

सि नं	पूर्व तयारी	पूर्व कार्य	शीघ्र कार्य	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
१	अत्यधिक गर्मी तथा तातो हावाको लहरले विद्यालयमा पार्न सक्ने प्रभाव र बच्चे उपायका सम्बन्धमा विद्यालयस्तरमा पूर्वतयारी, पूर्वकार्य र	अत्यधिक गर्मी तथा तातो हावाको लहरले बालबालिकामा पार्न सक्ने प्रभाव र बच्चे उपायका सूचना तथा	अत्यधिक गर्मी तथा तातो हावाको लहरले बालबालिकामा पार्न सक्ने प्रभाव र बच्चे उपायका सूचना तथा जानकारीमूलक सामग्री सूचना	स्थानीय तह, शिक्षा शाखा, फोकल शिक्षक	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति, विद्यालयहरु, विपद् सम्पर्क व्यक्ति, बाल

	प्रतिकार्यका गतिविधिहरू गर्नका लागि कार्ययोजना तयार गर्ने	जानकारीमूलक सामग्री सूचना सम्प्रेषण संयन्त्र प्रयोग गरी सूचना सम्प्रेषण गर्ने	सम्प्रेषण संयन्त्र प्रयोग गरी सूचना सम्प्रेषण निरन्तर गर्ने		क्लब र साझेदारी संघसंस्थाहरू
२	विद्यालयस्तरमा फोकल शिक्षक तोकिएको विद्यार्थी र अभिभावकलाई सूचना सम्प्रेषण गर्ने संयन्त्र, तरिका र माध्यम तय गर्ने	विद्यालयमा शीतल स्थान, खानेपानी, पुनर्जलीय झोल, प्राथमिक उपचारको व्यवस्था गर्ने	विद्यालयमा शीतल स्थान, खानेपानी, पुनर्जलीय झोल, प्राथमिक उपचारको व्यवस्थालाई निरन्तरता दिने	सम्बन्धित विद्यालय, फोकल शिक्षकविपद्यालय, प्रशासन	स्थानीय तह, विद्यालय प्रशासन, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू
३	अत्यधिक गर्मी तथा तातो हावाको लहरले विद्यालयमा पार्न सक्ने प्रभाव र बच्ने उपायका सूचना तथा जानकारीमूलक सामग्री तयार गर्ने	तापक्रमको अवस्था हेरी शैक्षिक संस्थाहरूको पठनपाठनको समय निर्धारण गर्ने वा वैकल्पिक शैक्षिक गतिविधि गर्ने निर्णय गर्ने	तापक्रमको अवस्था हेरी शैक्षिक संस्थाहरूको पठनपाठनको समय निर्धारण गर्ने वा वैकल्पिक शैक्षिक गतिविधि गर्ने वा विद्यालय बन्द गर्ने निर्णय गर्ने	स्थानीय तह, शिक्षा शाखा	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति, विद्यालयहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू
४	अत्यधिक गर्मी तथा तातो हावाको लहरले पार्न सक्ने प्रभाव र बच्ने		तातो हावाको लहरको अवस्था हेरि विद्यालयमा धपेडी हुने र	फोकल शिक्षक, विद्यालय प्रशासन	राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन

	उपायका सम्बन्धमा विद्यालय स्तरमा सचेतना कक्षा संचालन गर्ने		भिडभाडजन्य क्रियाकलाप निरुत्साहित गर्ने		प्राधिकरण र जल तथा मौसम विज्ञान विभागसँगको सहकार्यमा स्थानीय तह, शिक्षा शाखा, विपद् व्यवस्थापन समिति, विपद् सम्पर्क व्यक्ति, स्वास्थ्य शाखा, र साझेदारी संघसंस्थाहरू
--	--	--	---	--	--

स्वास्थ्य क्षेत्र

सि नं	पूर्व तयारी	पूर्व कार्य	शीघ्र कार्य	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
१	अध्यधिक गर्मी वा तातो हावाको लहरको को अवस्था, त्यसबाट हुने प्रभाव र बच्ने उपायका सम्बन्धमा जिल्लास्तरमा विपद् संवाद गर्ने	तातो हावाबाट बच्ने उपाय सम्बन्धी स्थानीय भाषामा प्रचार प्रसार गर्ने निरन्तरता दिने - पर्चा, पम्पलेट,	शहरी क्षेत्रका विभिन्न स्थानमा हेल्थ डेस्कसहित पाल, टेण्ट राख्ने र पानी, जीवनजल, सर्वत वितरण का साथ साथै निःशुल्क स्वास्थ्य परीक्षण	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, विज्ञापन बोर्ड, स्थानीय तह,	स्थानीय तह, निजी क्षेत्र, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी

		माइकिड, सामाजिक सञ्जाल, रेडियो र टेलिभिजन लगायत)	शिविर तथा निःशुल्क औषधी वितरण गर्ने	सञ्चारगृह, तीनवटै सुरक्षा निकाय, स्वास्थ्य कार्यालय	संघसंस्थाहरू
२	अध्यधिक गर्मी वा तातो हावाको लहरको बाट बच्ने उपाय सम्बन्धी स्थानीय भाषामा प्रचारप्रसार गर्ने (पर्चा, पम्पलेट, माइकिड, समाजिक सञ्जाल, रेडियो, टेलिभिजन लगायत)	शहरी क्षेत्रका विभिन्न स्थानमा हेल्थ डेस्कसहित पाल, टेण्ट राख्ने र पानी, जीवनजल, सर्वत वितरणको व्यवस्था मिलाउने	अध्यधिक गर्मी वा तातो हावाको लहरको बाट कुनै घटना भएको अवस्थाबारे जानकारी हुनेबित्तिकै तत्काल खटिने स्वास्थ्य टोली (Rapid Response Teams - RRT) जस्ता मेडिकल टोलीहरू गर्मीसम्बन्धी रोगले प्रभावित भएका व्यक्तिहरूलाई उपचार र सहयोग गर्नका लागि परिचालन गर्ने	विज्ञापन बोर्ड, स्थानीय तह, सञ्चारगृह तीनवटै सुरक्षा निकाय, स्थानीय तह, स्वास्थ्य कार्यालय	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, निजी क्षेत्र, साझेदारी संघसंस्थाहरू र साझेदारी संघसंस्थाहरू
३	औषधी, स्वास्थ्यकर्मीहरूका लागि गर्मीसम्बन्धी रोगका लक्षण र प्राथमिक उपचारबारे तालिम कार्यक्रमको व्यवस्था गर्ने।	गर्मीसम्बन्धी रोगहरूको उपचारका लागि सरकारी अस्पतालमा विशेष वार्ड स्थापना गर्ने, साथै अस्पतालहरूमा पंखा र चिसो हुने व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने।	प्राथमिक उपचारका लागि स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरूले सेवा प्रदान गर्ने	स्थानीय तह, स्वास्थ्य कार्यालय	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू

४	औषधी, स्वास्थ्यकर्मी सहितको टोली परिचालन गर्न सम्बन्धित स्थानीय तहमा एक्सन टिम तयारी गर्ने	पहिचान गरिएका लक्षित वर्गलाई जीवनजल, पानी, पंखा लगायत सहयोगी सामग्रीहरू वितरण गर्ने		स्थानीय तह, स्वास्थ्य कार्यालय	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू
५	प्राथमिक उपचारका लागि स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरू तयारी अवस्थामा राख्ने	अध्यधिक गर्मी वा तातो हावाको लहरको बाट बच्न श्रमिक, किसान मजदुर लगायत दैनिक ज्यालादारीमा काम गर्ने कामदारलाई बिहान बेलुकामात्र काम गर्ने वातावरण मिलाउने	अध्यधिक गर्मी वा तातो हावाको लहरको बाट बच्न श्रमिक, किसान मजदुर लगायत दैनिक ज्यालादारीमा काम गर्ने कामदारलाई बिहान बेलुकामात्र काम गर्ने प्रेरित गर्ने	स्थानीय तह, स्वास्थ्य कार्यालय, निर्माण व्यवसायी, औद्योगिक प्रतिष्ठान	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू
६	औद्योगिक प्रतिष्ठान तथा कलकारखानाहरूमा कामदार एवं श्रमिक, मजदुर, किसानलाई तातो हावाको लहरबाट हुनसक्ने जोखिम न्यूनीकरणका लागि स्वास्थ्य बीमा गर्ने, गराउने	टेलिफोन/सहायता नम्बर सञ्चालन गर्ने।	अध्यधिक गर्मी वा तातो हावाको लहरको सम्बन्धी ज्ञान भएका स्वयंसेवकलाई प्रचारप्रसार एवं उपचारमा सक्रिय गराउने	औद्योगिक प्रतिष्ठान र स्थानीय तह	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू

७	अध्यधिक गर्मी वा तातो हावाको लहरको बाट बचन श्रमिक, किसान मजदुर लगायत दैनिक ज्यालादारीमा काम गर्ने कामदारलाई बिहान बेलुकामात्र काम गर्ने गराउने सम्बन्धि योजना बनाउने र आवश्यक निर्णय लिने			निर्माण व्यवसायी, औद्योगिक प्रतिष्ठान, स्थानीय तह	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू
---	---	--	--	---	---

आवास तथा भौतिक पूर्वाधार:

सि नं	पूर्व तयारी	पूर्व कार्य	शीघ्र कार्य	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
१	घर, सार्वजनिक भवन र पूर्वाधारहरूमा 'कुलिड सिस्टम' र हावा आउने व्यवस्था (भेन्टिलेसन) जडान गर्नु	विभिन्न माध्यमहरूबाट अध्यधिक गर्मी वा तातो हावाको लहरबाट बच्ने सम्बन्धि सन्देशहरू फैलाउने	अत्यधिक प्रभावित क्षेत्रमा चिसो सुविधा भएका पाल जडान गर्ने र बाँड्ने	स्थानीय तह, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, विपद् प्राधिकरण	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू
२	उच्च तापक्रमको असर घटाउने संरचना सुधार गर्नु (जस्तै: भेन्टिलेसनको व्यवस्था, ताप सहन सक्ने रंग पोत्ने आदि)	अध्यधिक गर्मी वा तातो हावाको लहर को अवस्था हेरि हाटबजार, मेला महोत्सव लगायत भिडभाडजन्य क्रियाकलाप निरूत्साहित गर्ने	चिसो र विश्राम केन्द्रहरूको सफाइ र सञ्चालन सुनिश्चित गर्ने	निर्माण व्यवसायी, औद्योगिक प्रतिष्ठान, स्थानीय तह	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू

३	सार्वजनिक स्थानहरूमा खानेपानीको सुविधा सुधार र मर्मत गर्नु	सार्वजनिक भवनहरूमा विद्युत् आपूर्तिको लोड व्यवस्थापन गर्ने	सार्वजनिक स्थानमा HVAC प्रणालीको उपयोग लाई निरन्तरता दिने	स्थानीय तह, नेपाल विद्युत् प्राधिकरण	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू
४	हरियाली क्षेत्रहरू जोगाउने, सुधार गर्ने र पुनर्स्थापना गर्ने	सार्वजनिक स्थानहरूमा खानेपानी पूर्वतयारीमा राख्ने	गर्मी बढ्ने समयमा वैकल्पिक सेवा प्रवाहलाई प्राथमिकता दिने	स्थानीय तह	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू
५	पोखरीजस्ता जलाशयहरूको सुधार गरेर सहज पहुँच बनाउने	धेरै मानिस भेला हुने सार्वजनिक भवन र ठाउँमा HVAC (ताप, हावा र चिसो प्रणाली) जाँच गर्ने		स्थानीय तह	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू
६		सार्वजनिक स्थानहरूमा विश्रामका लागि चिसो स्थान (कुलिड स्टेसन) बनाउने		स्थानीय तह	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू

कृषि तथ पशुपंक्षी:

सि नं	पूर्व तयारी	पूर्व कार्य	शीघ्र कार्य	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
१	तातो हावाको लहरबाट बढी प्रभावित क्षेत्रहरू पहिचान गरी नक्शाङ्कन गर्ने।	जल तथा मौसम विज्ञान विभागबाट प्राप्त जानकारीअनुसार ५-७ दिनअगावै तातो हावाको लहरको पूर्वानुमान निगरानी गर्ने।	प्रभावित बालीहरूमा पुनः सिँचाइ र पोषकतत्व थप्ने व्यवस्था गर्ने।	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, विपद् प्राधिकरण, कृषि तथा पशुपंक्षी शाखा, स्थानीय तह, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति, आपतकालीन संचालन केन्द्र	कृषि अनुसन्धान परिषद, प्रदेश कृषि मन्त्रालय, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू
२	माटोको चिस्यान जोगाउने प्रविधिहरू (जस्तै: मल्लिङ्ग संरक्षित खेती) अपनाउन प्रोत्साहन गर्ने।	अध्यधिक गर्मी वा तातो हावाको लहर बढी हुने समयमा पशु चराउन जानुपर्ने समय घटाउने, बिहान सबेरै वा साँझमात्र चरनमा पठाउने व्यवस्था गर्ने।	आंशिक रूपमा सुरक्षित बालीहरूको बचतको उपाय (जस्तै: काटेर घाँस बनाउने, बीउको रूपमा राख्ने) अवलम्बन गर्ने।	कृषि तथा पशुपंक्षी शाखा, स्थानीय तह, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति, आपतकालीन संचालन केन्द्र	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू

३	रोपाइँ/कटाईको समय अत्यधिक गर्मी नपर्ने किसिमले समायोजन गर्ने।	गर्मीका कारण पशु बिरामी भएमा तत्काल उपचार गर्न सक्ने घुम्ती पशु स्वास्थ्य टोली गठन गर्ने।	साना किसानलाई प्राथमिकतामा राख्दै मल र कृषि उपकरण वितरण गर्ने।	कृषि तथा पशुपंक्षी शाखा, स्थानीय तह, स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति, आपतकालीन संचालन केन्द्र	जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरु
४	पशुपालकहरूलाई गर्मीका कारण पशुमा देखिनसक्ने लक्षणहरू (जस्तै: निसास्सिने, कमजोरी आदि) बारे सचेतना कार्यक्रम तथा तालिम दिने।	कृषकहरूलाई कम पानीले सिंचाइ गर्न सकिने विधिहरू (जस्तै: ड्रिप इरिगेसन) मा तालिम दिने।	कृषि बीमा भएका किसानको क्षतिपूर्ति प्रक्रिया सुरु गराउने।	कृषि तथा पशुपंक्षी शाखा, स्थानीय तह, स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति, आपतकालीन संचालन केन्द्र	जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरु
५	गोठ तथा चरन क्षेत्रमा सफा पिउने पानीको सुनिश्चितता गर्ने।	सामुदायिक स्तरमा पोखरी, ट्यांकी आदि प्रयोग गरेर पानी संचित गर्ने, वर्षाको पानी सङ्कलन गर्ने योजना कार्यान्वयन गर्ने।	घुम्ती पशु चिकित्सक टोली परिचालन गर्ने।	कृषि तथा पशुपंक्षी शाखा, स्थानीय तह, स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति, आपतकालीन संचालन केन्द्र	जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरु

६	बालीनाली तथा पशुचौपायाको पूर्वानुमानमा आधारित (AA Insurance) कृषि बीमा गराउन बिमा कम्पनीसंग सहकार्य गरि किसानलाई उत्प्रेरित गर्ने।		प्रभावित पशुपालकहरूलाई 'इलेक्ट्रोलाइट', औषधी तथा 'किट' उपलब्ध गराउने।	कृषि तथा पशुपंक्षी शाखा, स्थानीय तह	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू
७	सामूहिक चरन क्षेत्रका जलाशय वा पानी खाने स्थानहरूको निर्माण वा पुनर्स्थापना गर्ने।			कृषि तथा पशुपंक्षी शाखा, स्थानीय तह	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र साझेदारी संघसंस्थाहरू

नोट: साझेदार संस्थाहरूले आ-आफना कार्यक्षेत्रसँग सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी आवश्यक भूमिका निर्वाह गर्ने।

Objectives: Mapping of Organization working on Heatwave Preparedness, Early Action, and Early Response

S.N	Implementing Organization	Implementing Partners	Focal Point of Contact			Location		
			Focal Point of Contact	Email id	Phone Number	Province	District	Municipality
1	Start Network	16 INGO's and 16 LNGO's	Pranav Dahal	pranav.dahal@startnetwork.org	9841912954	On need basis		
2	IFRC/ Swiss RC	Nepal Red Cross Society	Arya Regmi	arya.regmi@nrccs.org	9841864734	Lumbini	Rupandehi	Sainamaina M
	IFRC/ Finnish Red Cross					Koshi	Panchthar	Falelung RM
						IFRC/ American Red Cross		Morang
	American Red Cross/IFRC	Nepal Red Cross Society	Arya	arya.regmi@nrccs.org	9841864734	Lumbini	Rupandehi and Banke	Sidharthanagar Municipality and Nepalgunj Sub-metropolitan city
3	British Red Cross	Nepal Red Cross Society	Umesh Dhungana	umesh.dhungana@nrccs.org	9851072692	Sudurpaschim	Kailali	Dhangadhi Sub Metropolitan City

4	People in Need	NGOs and Local Governments	Sabin Adhikari	sabin.adhikari@peopleinneed.net	9851127807	Madhesh	Rautahat	Rajpur Municipality, Rajdevi Municipality, Ishanath Municipality, Gaur Municipality, Durgabhogwati RM
							Sarlahi	Barahathawa Municipality, Kanilashi Municipality, Kaudena RM, Malangawa Municipality
							Dhanusha	Kamala Municipality, Sabaila Municipality, Janaknandani RM
							Mahottari	Loharpatti RM, Balwa Municipality, Jaleswor Municipality
							Siraha	Aurahi RM, Bhagawanpur RM

						Lumbini	Kapilvastu	Maharajgunj Municipality, Yashodhara RM, Banganga Municipality, Kapilvastu Municipality
							Banke	Kohalpur Municipality, Narainapur RM and Rapti Sonari RM
5	Save the Children	NGOs and Local Governments	Hemanta Dangal	hemanta.dangal@savethechildren.org	9851323264	Lumbini	Banke	Rapti Sonari Rural Municipality
								Nepalgunj Sub Metropolitan city
						Madhesh	Mahottari	Jaleswor Municipality
		Pipara Rural Municipality						
						Saptari	Hanumannagar kankalini Municipality	
6	Practical Action	BEE Group, PESWAN	Dharam Raj Uprety, Thematic Lead (Organisation)	Dharam.Uprety@practicalaction.org.np Bikram.Rana@practicalaction.org.np	9851161345 (Dharam)	Lumbini	Bardiya	Barbardiya M, Geruwa RM, Rajapur M, Madhuwan M, Gulariya M
					9858050783 (Bikram)			

			Focal Point) Bikram Rana Tharu, Program Manager			Sudurpaschim	Kailali	Janaki RM, Tikapur M
							Kanchanpur	Shuklaphanta M, Laljhadi RM, Punarbas M, Belouri M, Bhimdatta M, Dhangadhi M
7	Mercy Corps	Aasaman Nepal/NNSWA	Manish Dhungel Pratap Maharjan	mdhungel@mercycorps.org pmaharjan@mercycorps.org	9851060604 9849188904	Sudurpashchhim Madhesh	Kailali	
							Kanchhanpur Saptari Rautahat Sarlahi	Dodhara Chadani, Krishnapur Tilathi Koiladi, Mahadeva Paroha, Katahariya Chakraghatta
8	CARE Nepal	Institute of Himalayan Risk Reduction (IHRR)	Suraj Shrestha	suraj.shrestha@care.org	9851161870	Madesh	Rauthat	Durga Bhagwati and Rajdevi
	CARE Nepal	Under selection process				Lumbini	Bardiya	Rajapur
9	CARE Nepal	Institute of Himalayan Risk Reduction (IHRR)	Suraj Shrestha	suraj.shrestha@care.org	9851161870			

10	DanChurchAid	NNSWA	Dinesh Gurung	digu@dca.dk	9851094008	Sudurpashim	Kanchanpur	Bhimdatta and DodharChadani
11	Plan International Nepal	AASMAN Nepal, Dhanusha	Vijay Raj Pant	vijay.pant@plan-international.org	9851147952	Madhesh	Dhanusha	1-Kamala Municipality 2- Janaknandani RM
		BEE Group , Bardiya	Phurba Sange Moktan	phurba.moktan@plan-international.org	9801219753	Lumbini	Bardiya	1-Thakurbaba Municipality 2- Geruwa RM
12	UNDP Nepal	TBC	Sudhir Kumar	sudhir.kumar@undp.org	9801465020	Sudurpashim	Kailali	Dhangadhi Sub-Metropolitan City
13	ADRA Nepal	Multiple Local implementing partners	Dr Suman Rawal	suman.rawal@adranepal.org	9851182807	Madhesh & Lumbini		



नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय
राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण
सिंहदरबार, काठमाडौं

पोष्ट बक्स नं: २१३२१३
फोन नं: ९७७-१-४२१११९७, ९७७-१-४२१११९५
इमेल: info@bipad.gov.np
वेबसाइट: http://bipad.gov.np
विपद् डाटा पोर्टल: http://bipadportal.gov.np
Facebook: https://www.facebook.com/NDRRMA
Twitter: @NDRRMA_Nepal
Youtube: https://www.youtube.com/@NDRRMA
Viber Channel: विपद् सूचना (NDRRMA)
प्रवक्ता सम्पर्क नं: ०१-४२११४७१ / ९८५१३२०२६९